

Czym jest przemoc w rodzinie zgodnie z polskim prawem ?

Na to pytanie znajdziemy odpowiedź w art. 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Mówi ona, że przez pojęcie przemocy domowej należy rozumieć **jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób** wymienionych w pkt 1 (Członek rodziny – osoba najbliższa a także inna osoba wspólnie zamieszkująca lub gospodarująca), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Jakie są rodzaje przemocy stosowanej wobec osób najbliższych?

Przemoc to nie tylko bicie, ale też wiele innych zachowań krzywdzących osoby najbliższe. Wymienię je pokrótce:

przemoc fizyczna – obejmuje takie zachowania agresywne, jak popychanie, policzkowanie, szarpanie, kopanie, duszenie, bicie pięścią, rzucanie w kogoś przedmiotami itp.

przemoc psychiczna – wyśmiewanie poglądów, religii, narzucanie własnych poglądów, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu, pożywienia, wyzywanie, upokarzanie, stosowanie gróźb, itp.;

przemoc seksualna – wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka, wyśmiewanie zachowań seksualnych kobiety, itp.

przemoc ekonomiczna – odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspokajanie podstawowych materialnych potrzeb rodziny, itp.

zaniedbanie – to zjawisko społeczne odnosi się w szczególności do relacji dziecko – rodzic. Będzie to ciągle niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych dziecka oraz brak zapewnienia właściwej uwagi i troski rodzicielskiej m.in. w zakresie:

- emocjonalnego kontaktu i więzi;
- reagowania na trudności, które przeżywa dziecko;
- okazywania wsparcia, troski, zainteresowania i opieki;
- otwartości na potrzeby dziecka;
- zapewnienia odpowiednich warunków materialnych, socjalnych;
- właściwego ubioru, który będzie dostosowany do wieku i pory roku;
- opieka medyczna i edukacja;
- odpowiednie pokierowanie rozwojem.

Zaniedbanie nie wiąże się z użyciem siły, jednak może powodować poważne szkody psychiczne oraz uszczerbek na zdrowiu.

Jakie rodzaje przemocy stosowane wobec osób najbliższych są zgłaszane najczęściej?

Najczęściej stosowana jest przemoc werbalna np. przeklinanie, używanie wulgarnych określeń. Często również dochodzi do lżejszych przypadków przemocy fizycznej (np. popychanie, szarpanie itp.). To zdarza się jednak nieco rzadziej niż ma to miejsce w przypadku gróźb czy wulgaryzmów. Kobiety również zgłaszają, że były bite np. że partner dopuścił się ciężkiej przemocy fizycznej (bicie, kopanie, szarpanie za włosy, rzucanie przedmiotami w ofiarę). Najrzadziej zgłaszany jest fakt przemocy seksualnej.

Jaka jest skala tego zjawiska wg. policyjnych statystyk ?

Statystyki dotyczące „Niebieskiej Karty” za rok 2010 są dość zbliżone do poprzedniego roku. Policja odnotowała niemalże **6 tysięcy interwencji domowych**, ucierpiało ponad 12 tysięcy ofiar, skrzywdzonych przez blisko 6 tysięcy sprawców. Nieco ponad połowa to osoby stosujące przemoc pod wpływem alkoholu. Około 20 dzieci trzeba było przewieźć do szpitala, placówki, lub oddać pod opiekę osoby spokrewnionej. Wszczęto ponad 1300 postępowań przygotowawczych dotyczących przemocy domowej, w których była prowadzona procedura „Niebieskich Kart”.

Jeżeli sąsiedzi słyszą kłótnie, krzyki za ścianą, co powinni zrobić?

Podstawą wszczęcia działań może być zarówno zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, złożone przez samą ofiarę, czy też świadka, jak i własna inicjatywa organów ścigania (Policji, która podczas interwencji stwierdza, że w danym domu dochodzi do przestępstwa).

PRAWO ŚCIGA SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW PRZECIWKO OSOBOM BLISKIM MIN ZA:

art. 207 §1 k.k. Znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – osoba taka podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat (ścigane z urzędu).

art. 191 §1 k.k. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia – podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 210 §1. k.k. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 211 k.k. Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 208 k.k. Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (ścigane z urzędu).

art. 200 §1. k.k. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 (ścigane z urzędu)

Art. 156 § 1 k.k. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (ścigane z urzędu)

Każda osoba, nawet obca, której wiadomo, że takie przestępstwo występuje albo wystąpiło, może zawiadomić o tym Policję lub prokuratora. Organy ścigania mają obowiązek wszcząć postępowanie po otrzymaniu takiego zawiadomienia. Zawiadomienie o przestępstwie należy złożyć w prokuraturze rejonowej w tej dzielnicy lub miejscowości, w której popełniono przestępstwo bądź w najbliższej komendzie Policji w formie pisemnej lub w formie ustnej, spisanej do protokołu przez funkcjonariusza Policji.

Zgodnie z art. 304 Kodeksu Postępowania Karnego każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Osoba, która słyszy klótnie, krzyki za ścianą czy też płacz dzieci zgłaszając ten fakt na Policji **nie ma obowiązku podawania swoich danych** – oficer dyżurny musi przyjąć również anonimowe zgłoszenie. O fakcie przemocy można także powiadomić prokuratora.

Jeśli osoba zgłaszająca ma obawy, że sprawca będzie się na niej mścił, można, powołując się na art. 184 par. 1 kodeksu postępowania karnego, poprosić prokuratora o **utajnienie danych osobowych**.

art. 184 par. 1 kpk Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osoby dla niego najbliższej sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator może wydać postanowienie o zachowaniu w

tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w tej sprawie. Postępowanie w tym zakresie toczy się bez udziału stron i objęte jest tajemnicą jako informacja niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”. W postanowieniu pomija się okoliczności, o których mowa w zdaniu pierwszym.

Co zrobić jeśli sąsiedzi za ścianą słyszą płacz dziecka (podejrzewają stosowanie przemocy)?

Jeśli dzieci chodzą do szkoły lub przedszkola, najlepiej udać się z tą sprawą do pedagoga lub dyrektora placówki. Oni zdecydują, co robić dalej. Jeżeli wizyta w szkole nie przyniesie skutku, powinno powiadomić się ośrodek pomocy społecznej. W odpowiedzi na zgłoszenie pracownik socjalny ma obowiązek odwiedzić tę rodzinę i skontrolować sytuację. Jeżeli szkoła oraz ośrodek pomocy znają sytuację, lecz nic w tej sprawie nie robią można napisać pismo do Sądu Rodzinnego. Podać w nim dane dzieci, co do których ma się przypuszczenie, że dzieje się im krzywda, i szczegółowo opisać sytuację.

Można też wezwać Policję w momencie, gdy słyszy się awanturę i płacz dzieci. W takim wypadku **Policja nie może odmówić przyjazdu**. Wręcz przeciwnie, ma obowiązek zawsze interweniować, a jeżeli stwierdzi, że dochodzi do przemocy domowej, powinna założyć tzw. „Niebieską Kartę”. Dla Sądu będzie ona wiążącym dowodem. Gdy mamy powody przypuszczać, że ktoś regularnie znęca się nad dzieckiem, koniecznie należy złożyć zawiadomienie w prokuraturze. Do tego ma prawo również osoba zupełnie obca! W takim przypadku należy opisać sytuację, podać dane sprawcy, jego adres. Jeśli były interwencje Policji w tej sprawie, policjanci zobowiązani są wystąpić jako świadkowie.

Co dzieje się gdy na Policję zgłasza się dziecko ? Czy Policja ma obowiązek przyjąć zgłoszenie?

Każdy może złożyć zawiadomienie o przestępstwie, również złożyć osoba małoletnia. Zasady składania zawiadomienia o przestępstwie są zbliżone w odniesieniu do dzieci, jak i do osób dorosłych.

Szczególną sytuację stanowi przypadek gdy zawiadamiającym jest małoletni poniżej 15 roku życia, pokrzywdzony przestępstwem przeciwko wolności seksualnej i obyczajności lub przeciwko rodzinie i opiece (np. **dziecko, które jest bite przez ojca**). Jego przesłuchanie w charakterze świadka odbędzie się w warunkach określonych w art. 185a k.p.k. (przesłuchanie odbywa się tylko raz, prowadzi je sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa).

Jeżeli zaś o przestępstwie zawiadamia **małoletni poniżej 15 roku życia, który jest świadkiem** (a nie bezpośrednim pokrzywdzonym) przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i

obyczajności lub przeciwko rodzinie i opiece (np. dziecko, które jest świadkiem stosowania przemocy przez ojca wobec matki) – również może (ale nie musi) zostać przesłuchany w warunkach wymienionych w art. 185a k.p.k.

Zasady te mają zastosowanie nie tylko w sytuacji zawiadomienia o przestępstwie – także zawsze, gdy w toku już prowadzonej sprawy zajdzie konieczność przesłuchania małoletniego poniżej 15 roku życia w charakterze pokrzywdzonego lub świadka przestępstwa.

Małoletni nie może samodzielnie złożyć wniosku o ściganie, jeżeli przestępstwo, o dokonaniu którego zawiadamia, należy do kategorii przestępstw ściganych w trybie wnioskowym. W imieniu małoletniego wniosek taki składa przedstawiciel ustawowy dziecka, jego prawny opiekun, a gdyby coś stało temu na przeszkodzie – np. gdyby to oni byli sprawcami przestępstwa na szkodę tego małoletniego – decyzje w tym zakresie podejmuje sąd opiekuńczy.

Jeżeli pokrzywdzony nie ukończył 15 lat (niezależnie od rodzaju przestępstwa, w wyniku którego został pokrzywdzony), czynności z jego udziałem powinny być, w miarę możliwości, przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie (art. 171 § 3 k.p.k.).

Inaczej wygląda kwestia odpowiedzialności za ewentualne nieprawidłowości z tym związane:

- dzieci do 13 roku życia poucza się o obowiązku mówienia prawdy,
- dzieci w przedziale wiekowym od 13 do ukończenia 17 lat poucza się o obowiązku mówienia prawdy, jednocześnie uprzedzając o treści artykułów kodeksu karnego art. 234, 233 oraz o możliwości zastosowania wobec nich środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich w przypadku świadomego naruszenia tych artykułów (popęnienia tym samym czynu karalnego);
- małoletni, który ukończył 17 lat, pouczany jest jak osoba dorosła, podlega bowiem odpowiedzialności karnej.

Często dzieje się tak, że ofiara najpierw zgłasza fakt zaistnienia przemocy, później wycofuje zgłoszenie ze strachu przed zemstą sprawcy. Co wówczas ?

Zgodnie z art. 182 par. 1 i 2 kodeksu postępowania karnego, **świadek ma prawo odmówić zeznań**, jeśli jest osobą najbliższą dla oskarżonego. Prawo do odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

Osoba pokrzywdzona przestępstwem może najpierw w czasie postępowania przygotowawczego złożyć zeznania, a następnie je wycofać. Skutek będzie taki, że zeznania te nie będą w ogóle brane pod uwagę, a więc zostaną potraktowane tak, jakby ich nie było. Może być też sytuacja odwrotna, tzn. dana osoba najpierw skorzysta z prawa odmowy zeznań, a następnie będzie chciała zeznawać.

W przypadku przestępstwa określonego w art. 207 kodeksu karnego często zdarza się, że ofiara przemocy w rodzinie zgłasza na Policję prośbę o interwencję, a Policja wszczyna postępowanie o znęcanie nad członkiem rodziny. Następnie jednak, na skutek wielu czynników (przebaczenia sprawcy, obawy przed groźbami ze strony sprawcy, niewiarą w szanse powodzenia sprawy, trudnością z oskarżaniem osoby najbliższej – męża czy konkubenta) ofiara wycofuje swoje zeznania. Wówczas najczęściej postępowanie zostaje umorzone, z powodu braku dowodów.

Jednak, mając na uwadze to, że przestępstwo znęcania się nad członkiem rodziny jest przestępstwem ściganym z oskarżenia publicznego, **samo wycofanie zeznań pokrzywdzonej nie powoduje automatycznie umorzenia śledztwa**. W Polsce znaczna część przestępstw ściganych jest z oskarżenia publicznego, co oznacza, że organy ścigania (policja, prokuratura) wszczynają i prowadzą postępowanie karne niezależnie od złożenia przez zainteresowane osoby (np. pokrzywdzonego) odpowiedniej skargi, czy wniosku o ściganie. Organy wymiaru sprawiedliwości w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu wszczynają postępowanie, jeśli tylko powezmą informację o popełnieniu przestępstwa. Przestępstwo określone w art. 207 kk. zalicza się do tej właśnie grupy przestępstw.

Dlatego też w sytuacji, gdy pokrzywdzona dojdzie do wniosku, że jednak nie chce zeznawać przeciwko swojemu mężowi/ partnerowi, nie powoduje to, że od razu zostanie umorzone postępowanie. Postępowanie karne może toczyć się nadal, nawet pomimo braku zgody pokrzywdzonej. Jeśli prokurator uzna, że są dostateczne dowody winy sprawcy, poza zeznaniem pokrzywdzonej, wówczas skieruje do sądu akt oskarżenia. Gdy takich dowodów nie będzie, wówczas postępowanie umorzy.

Co to znaczy, że przemoc domowa jest ścigana z urzędu ?

Ściganie z urzędu polega na tym, że prokurator i Policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej. Wycofanie zawiadomienia lub odmowa zeznań nie jest podstawą do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo.

Bardzo często kobiety obawiają się zemsty sprawcy przemocy, boją się, że sobie nie poradzą, nie mają dokąd pójść z dziećmi. Czy Policja jest w stanie wskazać organizacje, które udzielają pomocy w takich sytuacjach ?

Uruchamianie **lokalnego systemu wsparcia dla ofiar przemocy domowej** czyli współpraca instytucji i służb społecznych jest to istotny element procedury „Niebieskiej Karty”, znacznie podnoszący skuteczność interwencji.

Skuteczna interwencja powinna przebiegać dwutorowo i obejmować:

- działania podejmowane wobec sprawcy przemocy domowej, których celem jest w pierwszej kolejności zatrzymanie przemocy;
- działania podejmowane w celu dostarczenia wsparcia ofiarom przemocy domowej i pokazania możliwości uzyskania wszechstronnej pomocy.

Pokrzywdzonym często potrzebna jest pomoc socjalna, materialna, medyczna, prawna, a przede wszystkim pomoc psychologiczna i wsparcie. Należy zawsze pamiętać, że ofiary przemocy często doznają ciężkich urazów psychicznych. Dlatego też sama interwencja Policji nie rozwiąże problemów przemocy w rodzinach.

Po interwencji Policji następuje ponowny kontakt z rodziną mający na celu sprawdzenie bezpieczeństwa ofiar, a także spokojne rozeznanie sytuacji rodziny. Niezmiernie istotną w tym momencie jest współpraca pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami zajmującymi się pomaganiem ofiarom przemocy domowej, a co za tym idzie tworzenie lokalnych zespołów interdyscyplinarnych lub grup roboczych.

W sierpniu 2010 roku została wprowadzona w życie **nowelizacja Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie**. Zgodnie z tym dokumentem na gminę nałożono nowe obowiązki związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz ochroną jej ofiar. Wprowadzony został obowiązek tworzenia w każdej gminie zespołów interdyscyplinarnych lub grup roboczych złożonych z przedstawicieli lokalnych służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy. Zespół powoływany jest przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Jego zadaniem jest integrowanie i koordynowanie działań służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności przez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym, jak również inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Policja zgodnie z (**art. 9a ust. 3-5**) **nowelizacji Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie** obligatoryjnie uczestniczy w pracach zespołu interdyscyplinarnego czy też grupy roboczej. A ponieważ jednym z zadań zespołu jest rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym tym samym osoba doznająca przemocy ze strony najbliższych automatycznie jest informowana o lokalnych instytucjach udzielających wsparcia i pomocy w tym zakresie.

Dla podniesienia efektywności działań policjanci korzystają z pomocy innych profesjonalistów (organów państwowych, samorządowych, instytucji społecznych).

Jak wygląda reakcja Policji, gdy ofiara bądź sąsiedzi zadzwonią i zgłoszą fakt przemocy domowej?

W sytuacji, gdy na miejscu zdarzenia obecne są dzieci i grozi im realne niebezpieczeństwo lub pozostawienie bez opieki, policjant zabezpiecza interes małoletnich, powierzając je pod opiekę

kogoś z rodziny, a gdy jest to niemożliwe, przekazuje dziecko do placówki opiekuńczo–wychowawczej. **Prawo dopuszcza możliwość udzielenia pomocy dzieciom, przez osoby lub instytucje, wbrew woli rodziców lub opiekunów będących w stanie nietrzeźwym.**

Po złożeniu zawiadomienia o przestępstwie czy też wszczęciu postępowania przygotowawczego przez Policję lub prokuraturę, istotne jest aby ofiara przemocy współpracowała przez cały czas trwania tego postępowania z organami ścigania, ponieważ aktywny udział ofiary w postępowaniu podnosi jego wartość dowodową.

Najczęstszym problemem jest brak woli ofiary do uczestniczenia w trwającym postępowaniu lub wycofanie się i odwołanie wcześniej złożonych zeznań, co może mieć istotny wpływ na sposób przeprowadzenia dochodzenia, a w konsekwencji może doprowadzić do jego umorzenia.

Z dniem 1 marca 2008 roku weszło w życie Zarządzenie (nr 162 KGP z dnia 18 lutego 2008 roku) w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”. W dokumencie tym w sposób precyzyjny określono obowiązki policjantów na poszczególnych etapach realizacji procedury „Niebieskiej Karty”.

Kiedy następuje uruchomienie procedury „Niebieskiej karty”?

- **Obligatoryjnie** – podczas interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie,
- **Fakultatywnie** – podczas wykonywania wszystkich innych czynności służbowych, jeśli jednocześnie zostaną spełnione dwa warunki: policjant uzyska informację o przemocy w rodzinie lub będzie miał podejrzenie jej występowania oraz konieczne będzie udzielenie pomocy ofiarom.

Zakres zadań i obowiązków policjantów w ramach procedury „Niebieskiej Karty”

Podczas przeprowadzania interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie policjant ma obowiązek:

- Udzielenia ofiarom przemocy niezbędnej pomocy, polegającej w szczególności na wezwaniu pogotowia ratunkowego lub zawiadomienia innych instytucji,
- Podjęcia w razie potrzeby innych niezbędnych czynności zapewniających ochronę życia, zdrowia i mienia osób będących ofiarami przemocy, włącznie z ewentualnym zastosowaniem wobec sprawcy przemocy środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania,
- Ustalenia przebiegu zdarzenia i jego następstw,
- Przeprowadzenia jeżeli jest to możliwe ze sprawcą przemocy rozmowy, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą oraz wezwania sprawcy do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego,
- Przeprowadzenia na miejscu zdarzenia, w przypadkach niecierpiących zwłoki, czynności procesowych w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa,

- Na podstawie zebranych informacji, świadczących o tym, że w danej rodzinie może występować przemoc – obligatoryjnie wypełniać notatkę urzędową dotyczącą przemocy w rodzinie zwaną „Kartą A”. Wypełniony dokument nie może być anulowany lub „wycofany” na prośbę ofiary, świadka czy sprawcy przemocy,
- Poinformowania ofiary przemocy o przysługujących jej prawach, możliwościach i miejscach uzyskania pomocy. Informację taką przekazuje w formie pisemnej – „Karta B”. Informuje jednocześnie ofiarę o uruchomieniu procedury „Niebieskie Karty” i zasadach jej realizacji, w tym o możliwości przekazania organom administracji rządowej i jednostkom samorządu terytorialnego bądź podmiotom, którym zleciły one realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, informacji o sytuacji rodziny i potrzebie udzielania jej pomocy.
- Poinformowania pokrzywdzonych o możliwości złożenia zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie sprawcy przemocy w odpowiedniej jednostce Policji lub prokuratury.

Zadania dzielnicowego

- Prowadzenie dokumentacji dotyczącej danej rodziny
- Niezwłoczny kontakt z rodziną, w której doszło do przemocy
- Systematyczne wizyty (co najmniej raz w miesiącu) sprawdzające bezpieczeństwo rodziny,
- Działania prewencyjne wobec sprawców
- Przekazywanie informacji dot. małoletnich z rodzin w których występuje przemoc policjantowi zajmującemu się problematyką nieletnich,
- Powiadomienie innych służb, instytucji o sytuacji w danej rodzinie i współpraca z nimi

Prawa ofiary przemocy domowej podczas interwencji

- Zapewnienie, przez interweniujących policjantów doraźnego bezpieczeństwa,
- Uzyskanie informacji, kto przyjechał na wezwanie (numery identyfikacyjne policjantów, nazwa i siedziba jednostki w której pracują interweniujący policjanci)
- Wskazania dokumentacji policyjnej jako dowodów w sprawie przeciwko sprawcy przemocy,
- Zgłoszenie interweniujących policjantów na świadków.

Czy w przypadku przemocy w rodzinie wszczynane jest postępowanie? Jak ono wygląda?

Tak, jest to postępowanie karne przeciwko sprawcy przemocy. Pokrzywdzony w procesie karnym to osoba, bezpośrednio dotknięta przestępstwem, której to przestępstwo bezpośrednio wyrządziło albo mogło wyrządzić szkodę (art. 49 Kodeksu Postępowania Karnego). Co do ofiary przemocy w rodzinie nie ma wątpliwości, iż będzie ona pokrzywdzoną. Postępowanie karne składa się z kilku etapów, które przedstawię pokrótce:

Postępowanie przygotowawcze

Postępowanie przygotowawcze może być prowadzone w formie dochodzenia (tak będzie najczęściej w sprawach o znęcanie) lub śledztwa. Prowadzi je Policja lub prokurator. Przepis np. z art. 207 k.k. powinno być w świetle prawa ścigane z urzędu – prokurator i policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej. Wycofanie zawiadomienia lub odmowa zeznań nie stanowi podstawy do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że doszło do przestępstwa. Możliwe jednak, że wówczas brak będzie jakichkolwiek dowodów przestępstwa.

Prawo stanowi, iż organy ścigania (policja, prokuratura) prowadzą postępowanie z urzędu w razie ujawnienia przestępstwa. W przypadku przemocy domowej jednak najczęstszą praktyką jest zgłoszenie przestępstwa przez pokrzywdzonego. Wynika to między innymi ze specyfiki spraw karnych o znęcanie – do prowadzenia takich spraw konieczna jest i współpraca i konsekwencja osoby pokrzywdzonej.

Istnieją rodzaje przestępstw, wymagające złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie, jak np. zgwałcenie, kradzież i przywłaszczenie na szkodę osoby najbliższej. Po złożeniu takiego wniosku postępowanie toczy się z urzędu. Istnieje także kategoria przestępstw, ściganych z oskarżenia prywatnego – pokrzywdzony musi wnieść prywatny akt oskarżenia. Z przestępstw, dotyczących przemocy domowej są to np.: lekki uszczerbek na zdrowiu („do 7 dni”) – **art. 157§2 k.k.**, znieważenie – **art. 216 k.k.**, naruszenie nietykalności cielesnej – art. 217 k.k. Od prywatnego aktu oskarżenia pobierana jest opłata.

Często jednak spotykamy się z przestępstwami ściganymi z urzędu. Po złożeniu zawiadomienia – można złożyć je ustnie do protokołu (np. na posterunku Policji) lub pisemnie (forma dowolna, podać trzeba dane sprawcy, ofiary, dane o jego zamieszkaniu, zwięzły opis zdarzeń, ewentualnie wskazać świadków).

W takim przypadku może dojść do:

- a. **odmowy wszczęcia postępowania** – wówczas w terminie 7 dni należy wnieść zażalenie (zgodnie z pouczeniem, zawartym w piśmie)
- b. **wszczęcia postępowania przygotowawczego** (dochodzenia lub śledztwa).

Pokrzywdzony w postępowaniu przygotowawczym zawsze jest stroną – może dzięki temu:

1. zgłaszać wnioski dowodowe, wnioski co do treści wyroku,
2. korzystać z pomocy pełnomocnika (adwokata) – odpłatnie lub, jeżeli wykaże (udokumentuje), iż go na to nie stać, pełnomocnik może zostać wyznaczony z urzędu,
3. zaskarżać decyzje procesowe, działające na jego niekorzyść.

Już na etapie postępowania przygotowawczego wobec sprawcy mogą zostać zastosowane tzw. środki zapobiegawcze – najbardziej znanym jest tymczasowe aresztowanie; często spotykany jest także dozór policji. Nie jest to kara, ale środek, mający umożliwić prawidłowe prowadzenie postępowania karnego.

Postępowanie przygotowawcze może zakończyć się (zasadniczo) dwojako: bądź umorzeniem (wówczas pokrzywdzony ma 7 dni na wniesienie zażalenia), bądź skierowaniem aktu oskarżenia do sądu.

Jak wygląda procedura postępowania ze sprawcą przemocy? Czy do czasu rozprawy pozostaje on w areszcie?

Istnieją różne możliwości prawne dotyczące zatrzymania sprawcy przemocy. Wymienię je poniżej:

- **Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną**, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni takie przestępstwo, zwłaszcza, gdy grozi jego popełnieniem. Policja zatrzymuje taką osobę, gdy użyła broni, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia (art.244 par. 1a i 1b kpk).
- Tytułem środka zapobiegawczego można **nakazać oskarżonemu opuszczenie lokalu mieszkalnego** zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym – na wniosek Policji lub z urzędu.
- Jeżeli istnieją podstawy do zastosowania wobec zatrzymanego przez Policję takiego środka zapobiegawczego – Policja niezwłocznie, nie później niż przed upływem 24 godzin od zatrzymania występuje z wnioskiem o zastosowanie środka zapobiegawczego (nakaz opuszczenia lokalu). Wniosek winien być rozpoznany przed upływem 48 godz. od zatrzymania oskarżonego. Zakaz stosuje się na okres do 3 miesięcy.
- Jeżeli nie ustały przesłanki do zastosowania tego środka – sąd, na wniosek prokuratora, może przedłużyć jego stosowanie na kolejne okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące.
- Wydając postanowienie o nakazie opuszczenia przez oskarżonego lokalu mieszkalnego można, na wniosek oskarżonego, wskazać mu miejsce pobytu w placówkach zapewniających miejsca noclegowe.
- Placówkami wskazanymi do umieszczenia oskarżonego nie mogą być placówki pobytu ofiar przemocy w rodzinie.

Jakie środki stosuje Policja w stosunku do sprawcy przemocy w trakcie postępowania karnego?

Na etapie postępowania karnego uprawnione organy (prokurator lub sąd) mogą zastosować wobec podejrzanego/oskarżonego środki zapobiegawcze, które mają na celu zabezpieczyć prawidłowy tok procesu. Stosuje się jeden środek zapobiegawczy w danym czasie. **W sprawach o przemoc najczęściej zastosowanie będą miały dozór policyjny oraz tymczasowe aresztowanie.**

Pokrzywdzona na etapie postępowania prokuratorskiego (już po przedstawieniu zarzutów podejrzanemu przez prokuratora), a oskarżycielka posiłkowa w trakcie postępowania przed sądem, może wnioskować o zastosowanie poniższych środków względem podejrzanego/oskarżonego do prokuratora.

Tymczasowe aresztowanie:

Może być zastosowane w stosunku do podejrzanego, gdy zachodzi:

- Uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu (art. 258 § 1 pkt.1 kodeksu postępowania karnego).
- Uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do fałszywych zeznań lub wyjaśnień lub w inny bezprawny sposób będzie utrudniał postępowanie karne (art. 258 § 1 pkt.2 kodeksu postępowania karnego).

Obawa matactwa może w szczególny sposób odnosić się do sprawców przemocy domowej, którzy mogą nakłaniać otoczenie (sąsiadów, znajomych, rodzinę) do składania fałszywych zeznań, a także starać się zastraszyć samą ofiarę przestępstwa. Oskarżony może jej grozić zemstą, jeśli nie wycofa ona swoich poprzednich zeznań przeciw niemu. Jeśli obawa matactwa wydaje się być realna, warto wnioskować o tymczasowy areszt.

- Wyjątkowo także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza, gdy groził uprzednio popełnieniem takiego przestępstwa (art. 258 § 3 kodeksu postępowania karnego).

Jeśli więc sprawca przemocy po wszczęciu przeciwko niemu postępowania nadal odgraża się, że popełni przestępstwo na szkodę pokrzywdzonej (np. z art. 190 § 1- groźba karalna), a groźba ta wywoła obawę, że rzeczywiście zostanie spełniona, to wówczas sytuacja taka może być podstawą do tymczasowego aresztowania.

Dozór Policji:

Polega na tym, że oskarżony przebywając na wolności zobowiązany jest do pewnego zachowania. Może to być:

- zakaz oddalania się z miejsca pobytu
- zgłaszanie się na Policję w określonych odstępach czasu
- informowanie Policji o zamiarze wyjazdu

Inne ograniczenie swobody oskarżonego, niezbędne do prawidłowego wykonywania dozoru (np. **zakaz zbliżania do pokrzywdzonej**).

Zakaz opuszczania kraju – może być połączony z zatrzymaniem/zakazem wydania dokumentu pozwalającego na wyjazd.

Czy ofiara przemocy domowej musi składać zeznania?

Podstawowym świadkiem we własnej sprawie będzie ofiara przemocy. Pamiętać jednakże należy, że osobie tej, z punktu widzenia prawa „najbliższej” dla strony oskarżonego służy prawo do odmowy składania zeznań. O takiej możliwości ofiara przemocy jest pouczana przez prowadzącego postępowanie prawne.

Niestety, ofiary przemocy często „wycofują się ze sprawy”, korzystając z tego uprawnienia, najczęściej w dwóch przypadkach: albo wskutek zagrożenia przez sprawcę, który powziął wiadomość o zaistnieniu wymierzonego przeciwko niemu postępowania prawnego, albo na skutek próśb sprawcy obiecującego poprawę i popierającego te próśby radykalną zmianą postępowania wobec ofiary.

Odmowa złożenia zeznań przez stronę korzystającą ze swoich uprawnień powoduje jednak dwojaki skutek: w bliższej perspektywie „unieważnienie” wszystkich dotychczas przez siebie złożonych w danej sprawie zeznań, a w konsekwencji najczęściej, wobec nieistnienia podstawowego dowodu z zeznań ofiary (strony) negatywną decyzję organu prowadzącego postępowanie (np. umorzenie postępowania, odmowę wszczęcia postępowania, oddalenie powództwa itd.). W dalszej perspektywie powoduje powstanie trudności w powtórny przeprowadzeniu postępowania prawnego, wynikającym z tego, iż organ prowadzący postępowanie, nie widzi konsekwentności działań podejmowanych przez ofiarę przemocy.

Jakie są konsekwencje stosowania przemocy w domu? Na jaki wyrok może zostać skazany sprawca?

Maltretowanie, bicie i poniżanie zawsze jest przestępstwem i nie ma znaczenia czy dzieje się to w domu czy na ulicy.

Polski kodeks karny zawiera osobny rozdział dotyczący przestępstw przeciwko rodzinie i opiece. Jednym z przestępstw opisanych w tym rozdziale jest przestępstwo znęcania się nad rodziną – art. 207 kodeksu karnego. Zgodnie z tym artykułem, **w przypadku uznania sprawcy winnym znęcania się nad osobą bliską, może zostać orzeczona kara do 5 lat więzienia lub nawet 10, gdy sprawca był szczególnie okrutny.**

Art. 207 kodeksu karnego mówi, że:

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

§ 2. Jeśli czyn określony w § 1 popełniony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do 10 lat.

§ 3. Jeśli następstwem czynu określonego w § 1 lub § 2 jest targnięcie pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 lat.

Przestępstwo opisane w art. 207 k.k. musi spełniać warunek wielokrotności czynu tzn. że sprawca bił czy znęcał się wiele razy w ciągu jakiegoś czasu (kilku miesięcy, lat) i są na to dowody. Przestępstwo to ścigane jest z urzędu, to znaczy, że Policja i prokuratura muszą prowadzić sprawę.

Jeśli akty przemocy powtarzały się, ale nie ma na to dowodów, lub sprawca uderzył ofiarę po raz pierwszy – pomocny będzie **art. 156 i 157 kodeksu karnego** (opisują przestępstwa polegające na ciężkim uszkodzeniu ciała).

Czyn ten może być zakwalifikowany jako uszczerbek na zdrowiu lub rozstrój zdrowia. W tym wypadku osoba pokrzywdzona musi zgłosić wniosek o ściganie (jest to przestępstwo ścigane na wniosek).

W poprzednim odcinku wymieniliśmy te artykuły, jednak warto je przypomnieć.

PRAWO ŚCIGA SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW PRZECIWKO OSOBOM BLISKIM MIN ZA:

art. 207 §1 k.k. Znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – osoba taka podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat (ścigane z urzędu).

art. 191 §1 k.k. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia – podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 210 §1. k.k. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 211 k.k. Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 208 k.k. Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (ścigane z urzędu).

art. 200 §1. k.k. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 (ścigane z urzędu)

Art. 156 § 1 k.k. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (ścigane z urzędu)